

LA RESISTÈNCIA ÍNTIMA: ASSAIG D'UNA FILOSOFIA DE LA PROXIMITAT, JOSEP MARIA ESQUIROL, QUADERNS CREMA, ASSAIG, 2015

fa una defensa incondicional dels dos conceptes més destacats en el títol: la resistència, d'una banda, i la proximitat, de l'altra. La resistència no s'entén aquí des del seu vessant més èpic, sinó des de la pròpia intimitat: «La resistència sol ser discreta» o «existir és, en part, *resistir*», ens adverteix ja des d'un bon principi.

Si l'assaig filosòfic en català passa sovint despercebut, fins i tot per la crítica –i no diguem pel públic–, en aquest cas està funcionant l'anomenat boca-orella en les recomanacions dels amics, a més de les bones crítiques arreu. I és que el llibre, si bé fa referència a un bon nombre de concepcions filosòfiques –de Nietzsche, Heidegger, Pascal, Lévinas o Jaspers, entre d'altres–, és d'una claredat i una fluïdesa remarcables, sense tenir, per descomptat, res a veure ni amb la simple divulgació ni encara menys

amb l'autoajuda o la pretesa filosofia d'estar per casa tan abundants aquests últims anys. És un assaig filosòfic, tan profund com entenedor, que reivindica valors fonamentals i de vegades menystinguts com la proximitat –amb el món que ens envolta i amb els altres–, el sentit crític i el sentit comú, el recolliment, la quotidianitat o el retorn als orígens; el camí de l'ésser cap a si mateix, a través d'una mirada no sols contemplativa, sinó també transformadora. Aquests valors no són, però, ingenus: no negligeixen un cert nihilisme –des de Nietzsche fins a Sartre–, molt propi de bona part de la filosofia moderna i contemporània, tot i que aspira a deixar-los enrere. Un llibre necessari, que demostra que l'exigència no està renyida amb la claredat i que ens recorda amb lucidesa que «viure no és viure, sinó adonar-se'n».

Panorama de la literatura religiosa 2015

per Francesc Torralba

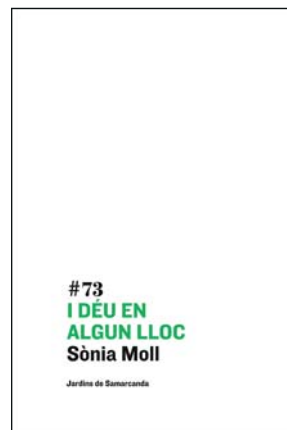
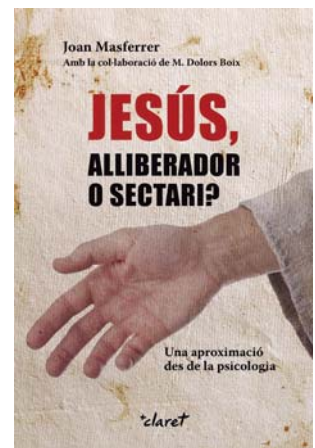
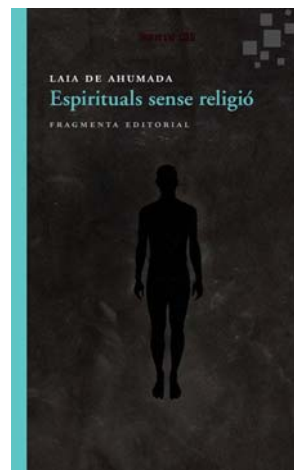
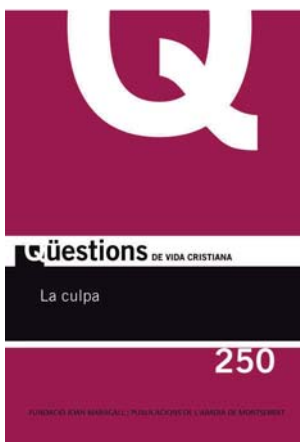
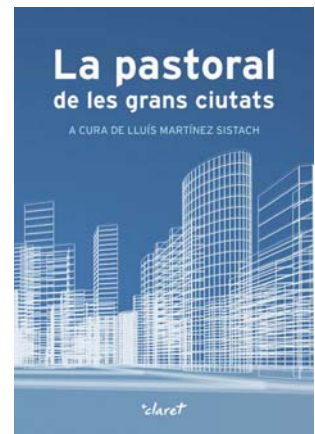
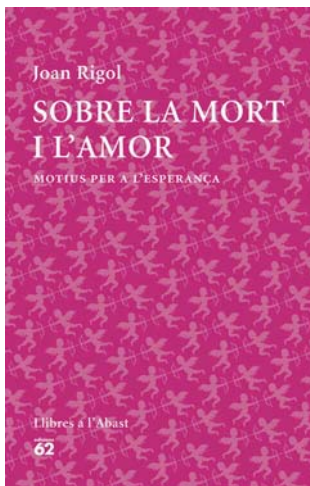
Assaigs de pensament

Joan Rigol ha publicat el mes de gener *Sobre la mort i l'amor* a Edicions 62, el text més personal i introspectiu de la seva extensa producció. És un assaig lliure, escrit en primera persona del singular, que descriu la seva particular visió de la mort, de la immortalitat i de la resurrecció, inspirant-se en la filosofia del pensador francès Gabriel Marcel, de qui va fer la tesi doctoral en filosofia a la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. S'endinsa en el misteri de la mort del tu estimat i explora el drama de l'absència i la consistència de l'esperança cristiana edificada sobre el fet pasqual. Escriu el qui fou president del Parlament de Catalunya: «El Cos del Crist ressuscitat és el signe i el testimoni absolut de la perennitat de la nostra faç humana, del nostre jo» (pàg. 91).

Encara que no és un llibre de naturalesa religiosa,

porta un títol profundament espiritual: *La lectura com a pregària. Fragments filosòfics, I*. Ens referim al text de Joan-Carles Mèlich publicat durant el mes de gener a Fragmenta. Es tracta d'un llibre diferent en el conjunt de la producció filosòfica de Mèlich. Condensa, en poques pàgines, gran part de les tesis que ha exposat al llarg del seu magisteri oral i escrit emprant la forma aforística. És una destil·lació filosòfica del moll de l'os del seu pensament. Mereix ser llegit atentament i, sobretot, lentament. És un text que fa pensar, que obre camps de reflexió. En subratllo algunes sentències molt estimulants intel·lectualment: «El rostre no es veu, és veu», en clara al·lusió a Emmanuel Lévinas; «Educar és donar» o bé «No sabem què és el paradís, però sí que sabem què és l'infern».

La publicació d'*El mite de l'etern retorn* de Mircea Eliade és una gran notícia en el panorama religiós en

llengua catalana. Finalment, el lector en aquesta llengua pot accedir directament a aquest ric text d'Eliade, pulcrament traduït per Víctor Obiols i introduït per Lluís Duch. Aquest incisiu assaig d'un dels més grans estudiosos del fenomen religiós és ple d'intuïcions que continuen essent valuoses en l'hora present. Escriu Mircea Eliade en el prefaci: «La filosofia occidental corre el perill, per dir-ho així, de “provincialitzar-se”, en primer lloc, limitant-se gelosament a la seva pròpia tradició i ignorant, per exemple, els problemes i les solucions del pensament oriental; a continuació, obstinant-se a no reconèixer sinó únicament les “situacions” de l'home de les civilitzacions històriques, menyspreant l'experiència de l'home “primitiu”, que pertany a les societats tradicionals» (pàg. 34). Sembla que aquest risc subsisteix en l'actualitat.

Amb motiu del bicentenari del naixement de Søren Kierkegaard (1813-1855), la Fundació Joan Maragall va celebrar un cicle de conferències, una gran part de les quals s'han recollit en un petit volum que té com a

títol *Søren Kierkegaard avui. Una invitació a la lectura*, que hem coordinat Ignasi Boada i jo mateix. El llibre inclou conferències de Gabriel Amengual, Joan Carles Cánovas, Jacobo Zabalo i un servidor. Escriu Ignasi Boada en el pròleg: «Kierkegaard va ser una persona que va estimar apassionadament la llibertat. Aquest tret es manifesta no només en una filosofia que es proposa destacar-ne el caràcter irreductible i, segons com, inexplicable, sinó també amb una actitud molt

crítica —a vegades fins i tot un xic agra— envers un bon nombre de convencions socials» (pàg. 7). Heus ací un volum que permetrà als lectors aprofundir en una personalitat complexa i polièdrica.

Durant l'any s'ha publicat *La pastoral de les grans ciutats* a cura de Lluís Martínez Sistach. Aquest gruixut volum (384 pàgs.) conté les ponències del Primer Congrés Internacional que es va celebrar a Barcelona durant els dies 20 i 22 de maig de 2014 i 24 i 26 de novembre del mateix any. Inclou ponències d'una gran fondària sobre l'estructura, la fisiologia i la dinàmica de les grans urbs actuals en el món i també com portar a terme el procés d'evangelització. Subratllo, especialment, les aportacions de Manuel Castells, Javier Elzo i Marc Augé, i també les propostes de teologia pastoral de Carlos María Galli. Tant per la temàtica com per la forma del volum, que inclou una bona síntesi pedagògica, és un llibre que mereix l'atenció no solament dels especialistes, sinó de tots els qui senten interès pel present i pel futur de les grans urbs.

Publicacions periòdiques

Cal destacar el número 250 de «Qüestions de Vida Cristiana», íntegrament dedicat a la difícil qüestió de la culpa. Mereix una atenció especial l'article de Gabriel Amengual, «Culpa i perdó, dues qüestions persistents i renovades», i el d'Ignasi Boada, «Justícia i perdó». S'hi pot llegir, a l'editorial: «Pot guarir-nos, el perdó? Al fons dels laberints de la culpa, sempre hi apareix aquesta pregunta i el seu immens cabal d'esperança. Qui s'ho pregunta, avui? La nostra societat oscil·la entre una pretesa innocència dels personatges públics, que no reconeixen obertament els seus errors sinó de manera excepcionalíssima, i una incansable recerca de culpables que acaba fent del tot previsible les primeres pàgines dels diaris» (pàg. 5).

Durant el mes de juny es va publicar el número 251 de la mateixa revista, dedicat a les teologies emergents. Aquest número de «Qüestions» ofereix una panoràmica de la teologia que s'està gestant en diferents àmbits culturals: Europa, els Estats Units, Àfrica, i inclou una entrevista a María Clara Lucchetti Bingemer, feta per Emilia Bea Pérez. Una bona síntesi de la teologia cristiana emergent es pot trobar en l'article d'Àngel Cordovilla, «La teologia catòlica emergent», i en el de Josep Gil i Ribas, «Tendències actuals de la teologia».

És especialment recomanable el monogràfic de la «Revista Catalana de Teologia» (39/2) que recull les ponències i comunicacions que van tenir lloc a la Facultat de Teologia de Catalunya amb motiu del II Simposi

Internacional sobre el Concili Vaticà II: «L'Església del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant, signe i instrument de reconciliació». És un volum de més de quatre-centes pàgines que inclou ponències de teòlegs com Àngel Cordovilla, Armand Puig i Tàrrrech, Joan Planellas i Barnosell, Salvador Pié-Ninot, Jaume Flaquer i Josep Fontbona i Missé, entre d'altres. És una expressió de la intensa activitat acadèmica i de la projecció internacional que està adquirint la Facultat de Teologia de Catalunya.

El número 248 de la revista «Catalunya Franciscana», editada pels Caputxins de Catalunya i Balears, és especialment interessant de llegir. A més a més d'una entrevista a David Fernández per Josep Manuel Vallejo, hi ha una panoràmica dels escrits de sant Francesc signada per un profund coneixedor de la figura i el pensament del *poverello d'Assisi*, Jacint Duran. En l'editorial, fra Josep Manuel es fa solidari amb els cristians perseguits arreu del món. Escriu: «En l'actualitat el grau de persecució dels cristians a causa de la seva fe arriba a cotes altíssimes, davant la indiferència dels països occidentals i el poc ressò que es fan els mitjans de comunicació» (pàg. 1). Una reflexió oportuna i necessària.

El número 30 de la revista «Poblet», dirigida per Tòfol Trepal i que edita la Germandat del Monestir Cistercenc de Santa Maria de Poblet, inclou algunes aportacions que mereixen la nostra atenció. L'article de David Jou, que té com a títol «La raó biològica com a component de la raó còsmica», és una aproximació a un nou concepte de raó que eixampla la raó moderna de caràcter instrumental i en dilata els límits. També destaquem els articles del pare abat, Josep Alegre, «El teu Déu és un Déu cristià?»; el de Marco Schorlemmer, «Les arrels de la meditació cristiana», i el de Lluís Solà, «La vinya de l'amic i de l'amat».

El número 17 de la revista que publica la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull, «Comprendre», inclou un article de temàtica religiosa que mereix un breu comentari. Ens referim al treball de Liudmila Archílovna Gogotishvili que té per títol «Antropologia religiosa de Mijaíl Bajtín en su obra *Hacia una filosofía del acto ético*». L'article permet endinsar-se en els fonaments antropològics d'aquest autor que encara és molt desconegut al país.

Calaix de sastre

Joan Martínez Porcell, prevere i professor de la Facultat de Filosofia de Catalunya, ha publicat un nou llibre de poesia, *Alè de llibertat* (Llengua nacional), un text

profund, de ressonàncies metafísiques, però articulat a través d'un llenguatge clar i intel·ligible que s'inscriu en la poesia religiosa popular. Juntament amb el *Poema de Nadal* (2013) i amb la *Llengua de foc* (2014), aquest tercer llibre de poesia de Martínez Porcell ens presenta la seva visió més personal del món i de la fe, sense embuts i amb una voluntat de clara transparència. En la introducció teològica, el prevere i filòsof ens parla la noció de llibertat des d'una nítida antropologia cristiana assequible a tots els públics.

Dins de la col·lecció «Sants i Santes», remarquem la publicació de *Sant Valentí*, obra de Martirià Brugada; *Pau VI*, obra de Josep Lligadas; *Sant Mer*, obra d'Àngel Rodríguez, i *Ceferí Jiménez Malla*, elaborat pel Secretariat Diocesà de Pastoral Gitana de Barcelona. Aquests llibrets, tots editats pel Centre de Pastoral Litúrgica, ens permeten acostar-nos a figures referents de l'espiritualitat cristiana que, tret d'algunes excepcions, són molt desconeguts pel lector en llengua catalana.

Laia de Ahumada, professora i escriptora coneguda, entre altres textos, pel seu volum *Monges* (Fragmenta), un dels més venuts dins de la col·lecció, ens regala un nou llibre de diàlegs que té com a títol *Espirituals sense religió*, també publicat a Fragmenta. Es pregunta si és possible una espiritualitat sense religió i respon a partir de la conversa amb un conjunt de persones. El volum neix de la necessitat de saber fins a quin punt el que molts plantegen, auguren o neguen ja s'està vivint. Des de fa dècades que es reivindica des de molts sectors una espiritualitat sense Déu, sense dogmàtica i sense esglésies, una espiritualitat suposadament lliure dels enfaixaments institucionals. Al llibre s'afronta la qüestió des de diverses veus. Les persones entrevistades expliquen que l'espiritualitat és una experiència que no té paraules, que conforma la vida i que s'encarna en la quotidianitat del món.

Joan Masferrer, en col·laboració amb M. Dolors Boix, ha publicat *Jesús, alliberador o sectari? Una aproximació des de la psicologia* (Claret). Aquesta obra pretén fer un estudi, a partir de perícopes del Nou Testament, sobre el que Jesús va dir i va fer, i convida a la reflexió totes aquelles persones interessades en el tema, independentment de les seves creences i el seu bagatge espiritual. El lector es troba amb el perfil psicològic de Jesús i, si té la calma de llegir el llibre íntegrament, podrà fer una valoració del comportament de Jesús, la seva personalitat i la seva metodologia, per a extreure finalment les seves pròpies conclusions.

Durant el 2015 s'ha publicat una segona edició del poemari de Sònia Moll Gamboa *I Déu en algun lloc*,

editat per Eumo. Aquest petit llibre inclou un conjunt de versos de comiat, d'acceptació i de recerca. És una poesia espiritual i emocional que neix de l'experiència de la pèrdua progressiva i lenta de la mare de l'autora. Tot el llibre amara sensibilitat i espiritualitat i una recerca de Déu que es desplega molt subtilment. Escriu: «He trobat Déu / sota el presseguer del pati. / Sostenia amb una mà / l'escaleta de fusta / repenjada al tronc. / Somreia, crec. / Avui tampoc no m'hi he atrevit.»

Dins de la col·lecció «Sants i Santes» del Centre de Pastoral Litúrgica, també es van editar, l'any passat, *El pare Damià, apòstol entre els leprosos*, obra de Carlos Rodríguez; *Sant Benet Menni, amb els qui pateixen*, de Pascual Piles; *Sant Feliu Africà, primer testimoni de la fe a Girona*, de Joan Barburés, i *Lídia de Tiatira, l'Evangelí a Europa*, de Josep Lligadas.

Durant l'any s'ha publicat el *Diccionari de religions* elaborat per l'Associació UNESCO per al diàleg inter-religiós en col·laboració amb el Departament de Governació i Relacions Institucionals de la Generalitat. L'obra, que ha estat coordinada per Francesc Torredelot i Cristina Monteys, és un excel·lent instrument per a conèixer les paraules clau d'algunes de les tradicions religioses que coexisteixen al país. L'arbre de camp està integrat pel budisme, el catolicisme, les ciències de la religió, el cristianisme, el cristianisme ortodox, les esglésies lliures, el bahaisme, l'hinduisme, l'islam, el jainisme, les noves religions, el protestantisme, les religions de la Xina i el Japó, les religions indígenes, el sikhisme, el zoroastrisme i els termes seculars. És un diccionari relativament breu (279 pàgs.), volgudament didàctic i divulgatiu, que permet al lector fer-se una idea general del concepte, però que no té voluntat d'aprofundir amb mentalitat d'especialista. De fet, és una versió ampliada i retocada del *Vocabulari de les religions per a mitjans de comunicació* (2004).

Un dels llibres indispensables que s'han publicat durant l'any és la *Miscel·lània Homenatge al bisbe Antoni Deig*, pulcrament editat per tres institucions: la Diputació de Lleida, l'Institut d'Estudis Ilerdencs i els Amics del Bisbe Deig. No és una juxtaposició d'articles, sinó una presentació acurada de la personalitat de qui fou bisbe de Solsona per destacats escriptors i periodistes de l'escena catalana. És un just reconeixement a la seva trajectòria personal i, a la vegada, ofereix una visió de l'Església catalana en els anys del seu magisteri episcopal. S'hi poden llegir contribucions de Miquel Barbarà, Francesc Romeu, Sebastià Taltavull, Lucía Caram, Salvador Cardús, Francesc-Marc Álvaro, Enric Juliana, Antoni Puigverd i Albert Sáez.